

5

Skup realnih brojeva

5.1. Skupovi $\mathbf{N}$, $\mathbf{Z}$ i $\mathbf{Q}$

Potrebna teorijska znanja

1. Skup prirodnih brojeva označavamo s _____.

Vrijedi: $\mathbf{N} = \{ \text{_____} \}$.

2. Skup prirodnih brojeva s nulom označavamo s _____.

Vrijedi: $\mathbf{N}_0 = \{ \text{_____} \}$.

3. Skup cijelih brojeva označavamo s _____.

Vrijedi: $\mathbf{Z} = \{ \text{_____} \}$.

4. Skup racionalnih brojeva označavamo s _____.

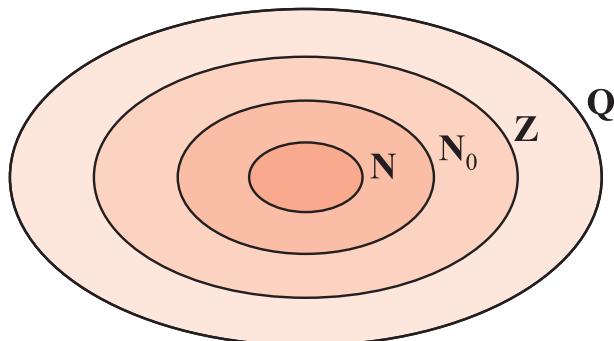
Vrijedi: $\mathbf{Q} = \left\{ \frac{a}{b} \mid a \in \mathbf{Z}, b \in \mathbf{N} \right\}$.

♦♦♦

Vrijedi da je $\mathbf{N} \subseteq \mathbf{N}_0 \subseteq \mathbf{Z} \subseteq \mathbf{Q}$.

Grafički to možemo prikazati donjom slikom i zaključiti kako skup prirodnih brojeva pripada skupovima $\mathbf{N}_0$, $\mathbf{Z}$ i $\mathbf{Q}$.

Skup $\mathbf{N}_0$ pripada skupovima $\mathbf{Z}$ i $\mathbf{Q}$, a skup $\mathbf{Z}$ pripada skupu $\mathbf{Q}$.

5. Razlikujemo konačne i beskonačno periodične decimalne brojeve.

Beskonačno periodični decimalni brojevi mogu biti _____ periodični i _____ periodični decimalni brojevi.

6. Upiši pored brojeva pojmove: konačni, period, pretperiod, čisto periodički, mješovito periodički. Jedan je pojam moguće upisati na dva mesta.

0.02 _____ decimalni broj

0.13333... _____ decimalni broj

0.25252525... _____ decimalni broj

Broj 0.13333... kraće zapisujemo $0.\dot{1}\dot{3}$ pri čemu znamenku 1 nazivamo _____, a znamenku 3 _____.

Broj 0.252525... kraće zapisujemo $0.\dot{2}\dot{5}$ pri čemu par znamenaka 25 nazivamo _____.

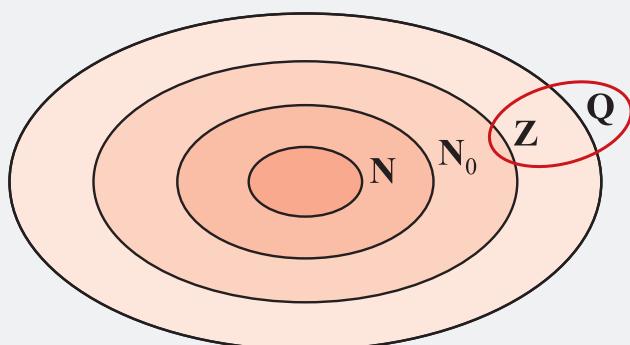
Zadatci

Primjer 1.

Kojem od skupova $\mathbf{N}$, $\mathbf{N}_0$, $\mathbf{Z}$ i $\mathbf{Q}$ pripadaju sljedeći brojevi: -3 , $\frac{1}{2}$, $\frac{25}{5}$, 0 , -1.3 ? Nacrtajmo Vennov dijagram te upišimo brojeve na odgovarajuće mjesto.

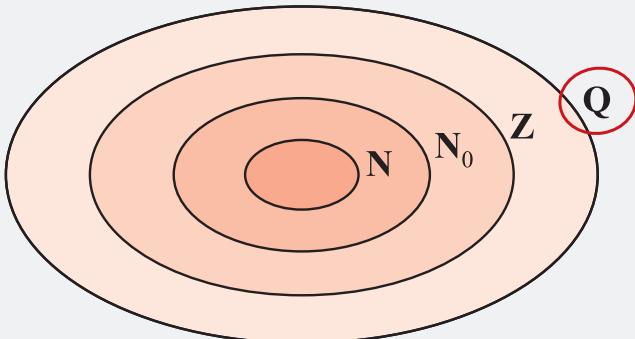
► Broj -3 je cijeli broj pa pripada skupu cijelih brojeva, a samim time i skupu racionalnih brojeva. Prema tome, ne pripada skupovima prirodnih brojeva i prirodnih brojeva s 0 .

Pišemo: $-3 \in \mathbf{Z}$, $-3 \in \mathbf{Q}$,
 $-3 \notin \mathbf{N}$, $-3 \notin \mathbf{N}_0$.

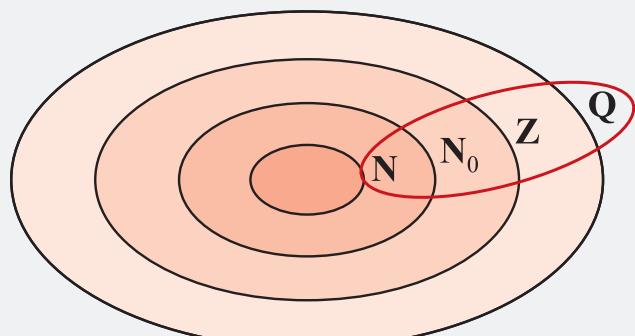
- Broj $\frac{1}{2}$ je pravi razlomak pa pripada skupu racionalnih brojeva, ali ne pripada skupovima prirodnih brojeva, prirodnih brojeva s 0 i skupu cijelih brojeva.

Pišemo: $\frac{1}{2} \in \mathbf{Q}$, $\frac{1}{2} \notin \mathbf{N}$,
 $\frac{1}{2} \notin \mathbf{N}_0$, $\frac{1}{2} \notin \mathbf{Z}$.

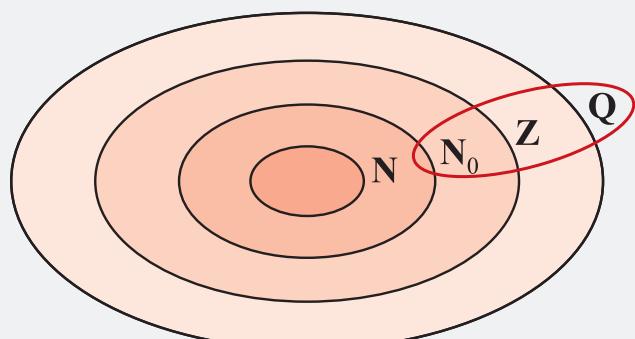
- Broj $\frac{25}{5}$ je razlomak čija je vrijednost 5 (prirodan broj) jer je $25 : 5 = 5$ pa pripada skupu prirodnih brojeva. Samim time pripada i skupovima prirodnih brojeva s 0, skupu cijelih brojeva i skupu racionalnih brojeva.

Pišemo: $\frac{25}{5} \in \mathbf{N}$, $\frac{25}{5} \in \mathbf{N}_0$,
 $\frac{25}{5} \in \mathbf{Z}$, $\frac{25}{5} \in \mathbf{Q}$.

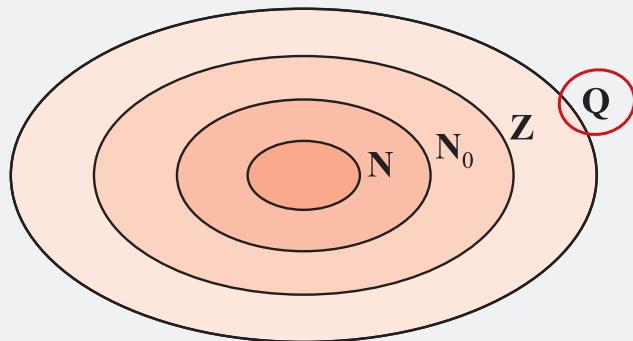
- Broj 0 pripada skupu prirodnih brojeva s 0. Samim time pripada i skupu cijelih brojeva i skupu racionalnih brojeva, ali ne i skupu prirodnih brojeva.

Pišemo: $0 \in \mathbf{N}_0$, $0 \in \mathbf{Z}$,
 $0 \in \mathbf{Q}$, $0 \notin \mathbf{N}$.

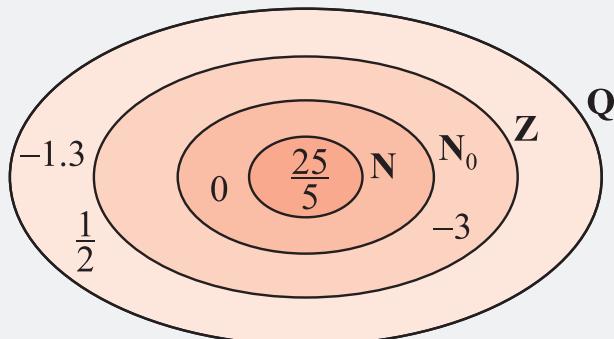

- Broj -1.3 pripada skupu racionalnih brojeva, ali ne pripada skupovima prirodnih brojeva, prirodnih brojeva s 0 i skupu cijelih brojeva.

Pišemo: $-1.3 \in \mathbf{Q}$, $-1.3 \notin \mathbf{N}$,
 $-1.3 \notin \mathbf{N}_0$, $-1.3 \notin \mathbf{Z}$.

- Vennov dijagram: $-3, \frac{1}{2}, \frac{25}{5}, 0, -1.3$.

Zadatak 1.

Kojem od skupova $\mathbf{N}$, $\mathbf{N}_0$, $\mathbf{Z}$ i $\mathbf{Q}$ pripadaju odabrani brojevi? Nacrtaj Vennov dijagram te upiši brojeve na odgovarajuće mjesto:

a) $1, \frac{3}{7}, -2.5, -8, 0$

b) $8, \frac{3}{6}, \frac{20}{4}, -5, -1.2, \frac{4}{2}$

c) $\frac{3}{8}, \frac{5}{5}, \frac{20}{2}, -3, -\frac{21}{7}, 0$

d) $\frac{1}{4}, \frac{8}{2}, 4, -2, -\frac{5}{1}, 0$

e) $\frac{2}{3}, -\frac{4}{5}, 9, -7, -\frac{3}{3}, -3.5$

f) $0, \frac{30}{6}, \frac{-20}{2}, -5, 6, 1.2$

Primjer 2.

Svaki racionalni broj upišimo u tablicu u kraćem zapisu i popunimo podatke o njemu:

3.122222...

0.77777...

12.34

3.456767...

0.789789...

- ▶ Broj 3.122222 je mješovito periodički decimalan zapis koji kraće zapisujemo kao $3.\dot{1}\dot{2}$.

Znamenka koja se stalno ponavlja je 2 pa kažemo da je 2 period tog broja, dok je preperiod znamenka 1, a nalazi se ispred perioda.

- ▶ Broj 0.77777 je čisto periodički decimalan broj jer se samo znamenka 7 periodički ponavlja. Kraće ga zapisujemo kao $0.\dot{7}$. Znamenka 7 je period tog broja.
- ▶ Broj 12.34 je konačan decimalan broj. Kao takav nema preperiod i period.
- ▶ Broj 3.456767... je mješovito periodički decimalan broj jer se skupina znamenaka 67 periodički ponavlja pa je ta skupina period broja. Ispred perioda nalazi se preperiod 45. Broj kraće zapisujemo kao $3.45\dot{6}\dot{7}$.
- ▶ Broj 0.789789... je čisto periodički decimalan broj jer se ponavlja samo skupina znamenaka 789. Kraće ga zapisujemo kao $0.\dot{7}8\dot{9}$.

konačni decimalni broj	beskonačni čisto periodički decimalni broj	beskonačni mješovito periodički decimalni broj	preperiod	period
12.34	—	—	—	—
—	$0.\dot{7}$	—	—	7
—	—	$3.\dot{1}\dot{2}$	1	2
—	—	$3.45\dot{6}\dot{7}$	45	67
—	$0.\dot{7}8\dot{9}$	—	—	89

Zadatak 2.

Svaki racionalni broj upiši u tablicu u kraćem zapisu i popuni podatke o njemu:

a) 0.27272...	b) 10.5555...	c) 11.34
d) 4.565656...	e) 12.333	f) 1.0999...
g) 5.1617777...	h) 9.098	i) 3.33
j) 0.345345...	k) 12.34555...	l) 9.8989...
m) 0.1234512345...	n) 10.9878787...	o) 5.232323...

Primjer 3.

Razlomke zapišimo u obliku konačnog ili periodičnog decimalnog broja:

$$\frac{5}{3}, \quad \frac{7}{10}, \quad \frac{5}{6}.$$

Razlomačka crta predstavlja dijeljenje pa dijelimo brojnik i nazivnik zadanih razlomaka:

- $5 : 3 = 1.666\dots = 1.\dot{6}$ Razlomak $\frac{5}{3}$ je čisto periodičan decimalan broj s periodom 6.
- $7 : 10 = 0.7$ Razlomak $\frac{7}{10}$ je konačan decimalan broj.
- $5 : 6 = 0.8333\dots = 0.8\dot{3}$ Razlomak $\frac{5}{6}$ je mješovito periodičan decimalan broj s preperiodom 8 i periodom 3.

Zadatak 3.

Razlomke zapiši u obliku konačnog ili periodičnog decimalnog broja:

$$\frac{1}{2}, \quad \frac{4}{9}, \quad \frac{7}{3}, \quad \frac{4}{5}, \quad \frac{11}{3}, \quad \frac{5}{7}, \quad \frac{7}{3}, \quad \frac{7}{5}, \quad \frac{9}{2}, \quad \frac{14}{3}, \quad \frac{7}{8}, \quad \frac{8}{11}, \quad \frac{8}{10}, \quad \frac{10}{3}, \quad \frac{11}{8}.$$

Razlomačka crta predstavlja dijeljenje pa podijeli brojnik i nazivnik zadanih razlomaka.

5.2. Skup iracionalnih brojeva

Potrebna teorijska znanja

1. Skup racionalnih brojeva označavamo s _____. Svaki racionalan broj je u decimalnom zapisu ili _____ ili _____ periodičan decimalan broj.
2. Skup iracionalnih brojeva je skup svih _____ decimalnih brojeva. Skup iracionalnih brojeva označavamo s **I**.

Zadatci

Primjer 1.

Koji su od sljedećih brojeva racionalni, a koji iracionalni?

$$\pi, \quad \frac{5}{7}, \quad \sqrt{9}, \quad 0, \quad \sqrt{7}, \quad 3\sqrt{2}, \quad 3 + \sqrt{2}, \quad (\sqrt{11} - 1)(\sqrt{11} + 1)$$

- ▶ Broj π je beskonačan neperiodičan decimalan broj pa pripada skupu iracionalnih brojeva, $\pi \in I$.
- ▶ $\frac{5}{7}$ je beskonačan periodičan decimalan broj pa pripada skupu racionalnih brojeva, $\frac{5}{7} \in Q$.
- ▶ $\sqrt{9} = 3$ pa je $\sqrt{9}$ drugi zapis prirodnog broja koji je element skupa racionalnih brojeva, $\sqrt{9} \in Q$.
- ▶ 0 je racionalan broj, $0 \in Q$.
- ▶ $\sqrt{7}$ ima beskonačno mnogo decimala koje se ne ponavljaju pa je iracionalan broj, $\sqrt{7} \in I$.